

Barns övergång från förskola till skola: En enkätstudie med föräldrar

Johanna Lundqvist

<https://orcid.org/0000-0002-3092-1738>

johanna.lundqvist@mdh.se

Margareta Sandström

<https://orcid.org/0000-0002-8707-5157>

margareta.sandstrom@mdh.se

The aim of this study was to investigate the parents' perspectives of children's transitions from preschool to school (preschool class and recreation centre) in two Swedish municipalities. The aim was also to investigate the importance of transition activities from the parents' perspectives. In this study, a transition is understood as a mesosystem, a discontinuity and a non-linear process. A questionnaire with close-ended questions in paper form was constructed and distributed to the parents with the help of the heads and teachers. 131 parents, whose children had recently moved from preschool to school, received the questionnaire, while 70 parents answered it. The data was statistically analysed. The results showed that i) the parents, with few exceptions, experienced children's transitions as safe and well-functioning, ii) about half of the parents felt some concern or concern in conjunction with the children's transitions, iii) the parents of children in need of extra support and/or extra stimulation and challenges felt some concern or were concerned more often and iv), overall, the parents considered transition activities to be important. The study has relevance for staff working in preschools and schools, heads and teachers in training, researchers and others interested in educational transitions and transition activities.

Keywords: Early school years, Educational transitions, Special educational needs, Transition activities

1. Inledning

Den här studien handlar om föräldrars perspektiv på barns övergång från förskola till skola (förskoleklass och fritidshem) i två svenska kommuner samt tillhörande aktiviteter som genomförts i dessa kommuner för att göra övergången trygg och välfungerande.

Det behövs mer forskning om hur föräldrar upplever sina barns övergång från förskola till skola samt om hur föräldrar uppfattar övergångsaktivitetens betydelse. Det finns flera anledningar till det: För det första är kunskaperna på området begränsade, ytterligare kunskap behövs. Kunskaper med rötter i föräldrars upplevelser och uppfattningar kan medföra att barns övergångar blir eller förblir trygga och välfungerande och att riktade insatser kan sättas in där det behövs. För det andra har Skolverket (2017) rapporterat att många förskolor och skolor behöver se över sitt arbete med barns övergångar, särskilt sitt arbete med övergångar för barn i behov av extra stöd: Rutiner behöver utvecklas. En tredje anledning är att läroplaner för förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskola numera betonar värdet av trygga och välfungerande övergångar och att föräldrar bjuds in att delta i detta arbete. En fjärde anledning är att den tidigare icke obligatoriska förskoleklassen numera är obligatorisk i Sverige. Föräldrar kan inte välja bort förskoleklassverksamhet för sina barn och därmed inte heller övergång till och ifrån förskoleklass.

1.1 Tidigare forskning med relevans för studien

Tidigare utbildningsvetenskaplig forskning som handlar om barns övergång från förskola till skola har visat att föräldrar kan känna oro när deras barn gör övergång från förskola till skola (Axelsson, Lundqvist & Sandström, 2017; Sandström, Lundqvist & Axelsson, 2019; McIntyre, Eckert, Fiese, DiGennaro, & Wildenger, 2007). Det gäller särskilt föräldrar till barn med funktionsnedsättning och behov av extra stöd i utbildning (Axelsson, Lundqvist, & Sandström, 2017; McIntyre, Eckert, Fise, DiGennaro Reed, & Wildenger, 2010; Sandström, Lundqvist, & Axelsson, 2019; Wildenger Welchons & McIntyre, 2015), och föräldrar till barn som kan mycket och lär lätt i jämförelse med jämnåriga kamrater (Axelsson, Lundqvist & Sandström, 2017; Gross, 1999; Sandström, Lundqvist, & Axelsson, 2019). Den oro som föräldrar känner kan relatera till barnet, till exempel att barnet inte ska kunna följa instruktioner, få kamrater och trivas, få utmaningar eller till den samverkan som ska äga rum mellan skola och hem/föräldrar.

Tidigare utbildningsvetenskaplig forskning om barns övergång har också visat att övergångsaktiviteter kan understödja trygg och välfungerande övergång för barn och deras föräldrar (Ackesjö, 2014; Ahtola et al., 2016; Alatalo, Meier, & Frank, 2014). En övergång som fungerar väl är trygg för barn och föräldrar, och den säkerställer barns lärande och utveckling över tid. Två exempel på sådana aktiviteter är besök i kommande lärmiljöer och samtal mellan föräldrar och mottagande lärare.

1.2 Övergång är mer än en förflyttning

En övergång är mer än en förflyttning från en lärmiljö till en annan. Den innefattar även det som sker före en förflyttning (till exempel att börja skiljas från en lärmiljö och sådant som är bekant) och efter en förflyttning (till exempel att komma in i nya rutiner och bygga nya relationer). I teoretiska ordalag har övergångar beskrivits som passageriter innefattande tre faser: En separation från en lärmiljö; en förflyttning från en lärmiljö till en annan och ett införlivande i en ny lärmiljö (Garpelin, 2014; van Gennep, 1960; Lago, 2014). Teoretiker (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 1998) har även förklarat att övergångar handlar om möten och samverkan mellan individer i två eller fler miljöer (mesosystem). Mesosystem influerar tillsammans med biosystem, mikrosystem, proximala processer, makrosystem och kronosystem barns utveckling och har därmed betydelse för densamma. Fenomenet blir än tydligare när det ställs i relation till diskontinuiteter och icke linjära processer. Diskontinuiteter kan vara fysiska (till exempel ett byte av lärmiljö), sociala (till exempel förändrade relationer och identiteter, som att bli elev) eller filosofiska (till exempel att möta en ny värdegrund eller nya arbetssätt i utbildning) sett ur ett barns och en förälders perspektiv (Ackesjö, 2016; Broström, 2009 i Hogsnes & Moser, 2014; Fabian, 2007 i Hogsnes & Moser, 2014). Icke linjära processer handlar om att övergångar är något mer än att flytta från en lärmiljö till en annan: Ackesjö (2014) förklarar övergångar som fram-och-tillbaka-processer ”där barnen får möjligheter att pendla över gränser mellan olika skolformer och olika egenskaper på olika arenor innan de träder in i ’det nya’” (s. 93).

1.3 Från förskola till skola

Det svenska skolsystemet inleds med förskola, förskoleklass, fritidshem och årskurs 1 (Svensk författningssamling [SFS], 2010:800) och benämns i den här studien som de tidiga skolåren. De tidiga skolåren utgör en grund för barns fortsatta utbildning men är också betydelsefulla/viktiga

för barn här och nu. I tidiga skolår ska barn ges rika möjligheter att leka, lära sig och utvecklas och de övergångar som görs, mellan dessa skolformer och fritidshem, ska vara trygga och välfungerande (Skolverket, 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2011e).

1.4 Syfte

Syftet med studien är att undersöka föräldrars perspektiv på sina barns övergång från förskola till skola (förskoleklass och fritidshem) i två svenska kommuner samt tillhörande aktiviteter som genomförts i dessa kommuner för att göra övergången trygg och välfungerande. Studiens frågeställningar lyder som följer: Hur upplever, i betydelsen skattar, föräldrarna sina barns övergång mellan tidiga skolår? Vilka är de eventuella likheterna och skillnaderna mellan föräldrarna till barn i behov av mer hjälp och stöd än andra barn, föräldrarna till barn i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn och de övriga föräldrarna? Vilken betydelse anser föräldrarna att förekommande övergångsaktiviteter har i arbetet med att göra barnens övergång trygg och välfungerande?

2. Metod

Metoden inleds med en beskrivning av studiens kontext. Den följs av en beskrivning av studiens genomförande, etiska överväganden och analys.

2.1 Studiens kontext

Den här studien utgör en av två studier i ett forsknings- och utvecklingsprojekt om barns övergång från förskola till skola (förskoleklass, fritidshem och grundskolans första år) i två svenska kommuner. De benämns Hassel och Kastanj. Forskning- och utvecklingsprojektet finansierades av Samhällskontraktet och MKL (Mälardalens kompetenscentrum för lärande). Samhällskontraktet har som mål att utveckla Mälardalsregionen genom avtal om strategisk samverkan mellan Eskilstuna kommun, Västerås stad, Region Sörmland, Region Västmanland och Mälardalens högskola (MDH). MKL kan beskrivas som en regional plattform där samverkan och samproduktion av kunskap sker mellan MDH, förskolor och skolor. Den övergripande frågan som söktes svar på i forsknings- och utvecklingsprojektet, och de tillhörande två studierna, var följande: Hur kan vi få övergångar förskola-förskoleklass-fritidshem-grundskola att fungera

ännu bättre? I den ena av studierna (Lundqvist & Sandström, 2020) undersöktes, genom en multipel fallstudie, barns övergång från förskola till skola samt övergångsaktiviteter som implementerades av ledning och personal för att understödja trygg och välfungerande övergång för barn och deras föräldrar. Ledning och personal som var yrkesverksamma vid förskolor och skolor (förskoleklasser, fritidshem och grundskolans första år) i de två kommunerna Hassel och Kastanj deltog. I den ena studien redovisas deras uppfattning av förekomst och karaktär på de övergångsaktiviteter som erbjuds i respektive kommun. I den andra (föreliggande studie) undersöks föräldrarnas perspektiv på barns övergång från förskola till skola (förskoleklass och fritidshem) och de tillhörande övergångsaktiviteterna genom en enkätstudie.

Fallstudien om barns övergång från förskola till skola (Lundqvist & Sandström, 2020) visade att barns övergång från förskola till skola kan se olika ut. Barn kan exempelvis flytta från förskola till förskoleklass och fritidshem och sedermera till grundskolans första år; en väg som motsvarar tre övergångar. Barn kan dock uppleva fler övergångar än så under sina tidiga skolår, enligt studien: Barn kan göra övergång från en förskola till en annan (en hopslagen tillfällig sommarförskola) och därefter gå på ett hopslaget tillfälligt fritidshem innan deras ordinarie fritidshem öppnar för hösten. Efter en kortare tid i fritidshem gör barn sedan övergång till förskoleklass, och ett år senare sker en övergång till grundskolans första år. En sådan väg innehåller fem övergångar. Fallstudien visade även att flera typer av övergångsaktiviteter genomfördes i kommunerna i syfte att göra övergångar trygga och välfungerande för barn och föräldrar. Några exempel var följande: Barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den gemensamma starten i skolan (förskoleklassen och fritidshemmet), barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet, personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om barns kunskaper och lärande, informationsmöten och inskolningssamtal. Därtill visade fallstudien att övergångsaktiviteter, i överensstämmelse med en tidigare fallstudies resultat (Lundqvist & Sandström, 2018), kan grupperas som generella (avsedda för alla barn och deras föräldrar) eller extra (avsedda för barn i behov av extra stöd och deras föräldrar) och vidare som proximala eller distala sett ur ett barns perspektiv:

Proximala övergångsaktiviteter är de övergångsaktiviteter som involverar barn och som därmed direkt avser understödja övergång i positiv riktning så att den blir välfungerande och främjar kontinuitet, sammanhang och progression. |...| *Distala övergångsaktiviteter* är de

övergångsaktiviteter som enbart involverar vuxna (till exempel förskollärare, specialpedagog, förskolechef, rektor och föräldrar) och som indirekt har som mål att göra övergången till förskoleklass och fritidshemmet välfungerande vad gäller kontinuitet, känsla av sammanhang och progression. | ... | (Lundqvist & Sandström, 2018, s. 199)

I Hassel användes fler extra övergångsaktiviteter än i Kastanj. Förutom detta visade fallstudien på flera angelägna utvecklingsområden i arbetet med att få övergångar förskola-förskoleklass-fritidshem-grundskola att fungera bättre. Enligt ledning och personal, samt forskares analys och diskussion, bedömdes bland annat följande som angeläget att utveckla och förbättra i de två kommunerna: Barns övergångar till och från fritidshem, utvärderingar av övergångsaktiviteter, barns och elevers inflytande över övergångsaktiviteter, koordineringen av övergångsaktiviteter och erfarenhetsutbyten mellan yrkesverksamma i olika skolformer och fritidshem. Fallstudiens resultat byggde på analyser av observationer av övergångsaktiviteter, innehåll i dokument som behandlar övergångar mellan förskola och skola i de två kommunerna samt fokusgruppsamtal med ledning och personal. Det var de två kommunerna som utgjorde fallen i forsknings- och utvecklingsprojektet och det fenomen som studerades särskilt var barns övergång med tillhörande övergångsaktiviteter.

2.2 Genomförande, etiska överväganden och analys

En kvantitativt inriktad undersökning genomfördes. En sådan undersökning möjliggjorde beräkningar av frekvenser och procenttal (Bryman, 2011; Trost & Hultåker, 2016) i relation till föräldrars perspektiv på barns övergång samt övergångsaktiviteter.

Föräldrars perspektiv på barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem samt tillhörande övergångsaktiviteter samlades in med hjälp av en enkät innehållande påståenden med icke öppna svarsalternativ. Trost och Hultåker (2016) menar att enkäter fungerar väl när perspektiv ska undersökas. Enkäten utformades av J. Lundqvist och M. Sandström och konstruerades utifrån resultat från forsknings- och utvecklingsprojektets fallstudie (Lundqvist & Sandström, 2020). En enkel utformning i A₄-format med ett kort missivbrev, en hög standardisering, ett vanligt språk, en logisk följd och korta påståenden eftersträvades i enlighet med rekommendationer från Trost och Hultåker (2016). Enkäten var i pappersform och ifylldes med penna.

Ledning och personal hjälpte forskare att dela ut enkäten till föräldrar samt att samla in den. Enkäterna var inte märkta med nummer (liknande) eller namn. Föräldrar som ville gavs möjligheten att skicka in enkätsvar via post; med enkäten följde ett vitt frankerat kuvert adresserat till Mälardalens högskola. Möjligheten användes av ett tiotal föräldrar. Föräldrar som svarade på enkäten och som lämnade in den ansågs ha samtyckt till att delta i studien. Ett sådant förfarande är vedertaget i enkätstudier och i enlighet med god forskningssed (Vetenskapsrådet, 2002, 2017); enkäter som riktar sig till vuxna genomförs som regel utan skriftliga samtycken i form av en namnunderskrift. Det ska noteras att personuppgifter inte samlades in. Enkäten innehöll inte frågor gällande exempelvis namn (på föräldrar och barn), telefonnummer, åldrar eller födelsedatum, könstillhörighet (på föräldrar och barn), yrkesroller, namn på förskolor, namn på tidigare förskollärare och nuvarande lärare, upplevda/utredda orsaker till eventuella behov av mer hjälp och stöd eller upplevda/utredda förklaringar till behov av mer stimulans och utmaningar. De slutna svarsalternativen medförde att forskare kunde bearbeta enkätsvaren utan översättningsstöd samt att en handstil inte rörde en viss förälders svar för ledning och personal. Enkäter förvaras på ett säkert sätt och handhas av projektledare. Namnen som används på de två kommunerna (Hassel och Kastanj) är, som tidigare nämnts, fingerade.

Enkäten som togs fram på svenska översattes till arabiska, somaliska och kurmanji av en erkänd översättningsbyrå. Anledningen till att översättningar genomfördes var att Kastanjs förskoleklasser (i vilka enkät delades ut till föräldrar) var mångkulturella och att alla föräldrar skulle ges möjligheter att svara: Kastanjs ledning och personal, som var svensktalande, hade meddelat att svenska, arabiska, somaliska och kurmanji var vanligt förekommande språk i förskoleklasserna. En av lärarna talade själv även arabiska och kurmanji. Läraren i fråga tog ett särskilt ansvar för att dela ut och samla in enkäten från arabisktalande och kurmanjitalande föräldrar. Inte någon av personalen som distribuerade enkäten behärskade somaliska. Det kan förstås som en begränsning med studien. Det var upp till var och en av föräldrarna att förstå frågorna i enkäten på sitt sätt och att be om eventuella förtydliganden från ledning och personal om vad som avsågs med frågor och svarsalternativ. Denna möjlighet var begränsad till de föräldrar som talade svenska, arabiska och kurmanji.

Enkäten delades ut till 131 föräldrar i kommunerna Kastanj och Hassel. I Hassel delades 62 enkäter ut och i Kastanj delades 69 enkäter ut. Deras barn gick i förskoleklass och, med få undantag, också på fritidshem. Totalt inkom 70 enkäter (n=40 Hassel; n=30 Kastanj) från föräldrarna. Inte alla föräldrar valde att besvara enkäten vilket visade att de inte uppfattade enkäten som obligatorisk att fyll i och lämna in. Enkäter på svenska, arabiska, somaliska eller kurmanji inkom från Kastanj. Det medför ett bortfall på 47 procent och en svarsfrekvens på 53 procent. Enkäten hade följande rubrik (kursiv stil) och inledande informationstext:

Enkät till föräldrar som har barn i förskoleklass och/eller på fritidshem På förskolor och skolor genomförs olika aktiviteter för att göra övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem trygg för dig och ditt barn. Som en del i ett pågående forsknings- och utvecklingsprojekt ber vi Dig ta ställning till några av dessa aktiviteter. Du kan välja att svara om Du tycker aktiviteten är viktig eller inte viktig, eller så kan Du svara osäker (genom att sätta kryss i cirklar). Det finns plats att skriva en kommentar efter varje påstående om Du önskar det. Dina synpunkter är viktiga och vi hoppas Du tar dig tid att besvara enkäten.

I enkäterna fick föräldrarna möjlighet att meddela om deras barn var i behov av mer hjälp och stöd än andra barn i förskola och skola, eller i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn i förskola och skola. Uttrycket barn i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn i förskola och skola ansågs i studien vara möjligt för föräldrar att ta till sig och förstå samt motsvara uttryck såsom barn som kan mycket och lär lätt och barn som är särskilt begåvande. Andra barn avser här jämnåriga kamrater. Uttrycket bedömdes även förhindra en eventuell sammanblandning mellan särskild begåvning och barn som behöver särskilt stöd i förskola och skola.

I enkäterna fick föräldrarna skatta sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem som trygg och välfungerande eller som inte trygg och välfungerande. Föräldrarna fick även skatta den oro de eventuellt kände i samband med sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem. Föräldrarna kunde svara om de kände oro, kände viss oro eller inte kände oro. Därtill fick föräldrarna skatta åtta typer av övergångsaktiviteter som hade implementerats under våren för att göra övergång till förskoleklass och fritidshem trygg och välfungerande. De övergångsaktiviteter som nämndes i enkäten speglade även ett utvecklingsområde som identifierats i en tidigare studie (Lundqvist & Sandström, 2018): barns

övergångar till fritidshem. Enkäten baserades på det som av Trost och Hultåker (2016) benämns icke öppna svarsalternativ och rangordning utan givna numeriska intervaller samt det som av Sandberg och Sandberg (2002) benämns ordinal skalnivå.

De övergångsaktiviteter som ingick i enkäten var följande: (1) Barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den gemensamma starten i skolan (förskoleklassen och fritidshemmet). (2) Barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet. (3) Personal i förskoleklassen och fritidshemmet besöker barnen i förskolan. (4) Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns kunskaper och lärande. (5) Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns sociala samspel med kamrater och vuxna. (6) Vi [föräldrar] får veta tidigt på våren vilka barn som ska gå i mitt barns förskoleklass. (7) Föräldrar till barn i förskola bjuds in till informationsmöten om förskoleklassens och fritidshemmets verksamhet. (8) Föräldrar och barn går på inskolningssamtal där de får träffa en framtida lärare och får information om förskoleklassen och fritidshemmet. Föräldrarna kunde svara viktig/inte viktig/osäker. I studien användes begreppet föräldrar synonymt med begreppet vårdnadshavare. Enkäten¹ (i sin svenska version) finns som bilaga 1.

Enkäternas data sammanställdes och analyserades med hjälp av frekvenser och procenttal, det vill säga med hjälp av summor och delar av helheter vilka multiplicerades med 100, som redovisades i tabeller och löpande text. Rekommendationer från Trost och Hultåker (2016) samt Sandberg och Sandberg (2002) följdes; enkel beskrivande statistik användes. Förälder till barn i behov av mer Hjälp och Stöd än andra barn benämndes i studiens tabeller FHS och Förälder till barn i behov av mer Stimulans och Utmaningar än andra barn benämndes i studiens tabeller FSU. Övriga Föräldrar förkortades till F i studiens tabeller. Svar från föräldrar till barn i behov av mer hjälp och stöd än andra barn och från föräldrar till barn i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn analyserades för sig, som en grupp, och presenterades jämte övriga föräldrars perspektiv för att göras synliga. De utgör en minoritet av de deltagande föräldrarna. Gruppen FHS och FSU slogs även samman i analyser av den anledningen att flera föräldrar angett att deras barn behöver mer hjälp, mer stöd, mer stimulans och mer utmaningar än andra barn. I tabellernas celler angavs frekvenser relaterade till föräldragrupp F samt föräldragrupp FHS och FSU.

Frekvenser relaterade till Hassel angavs i tabellernas kolumn 1 och frekvenser relaterade till Kastanj i tabellernas kolumn 2. Tabellernas rader relaterades till enkätens olika påståenden. Likheter och särskiljande drag som analyserades fram i kommunerna, genom jämförelser av frekvenser och procentsatser, lyftes fram i resultatets olika stycken samt i ett avslutande stycke.

3. Resultat

Resultatet inleds med hur föräldrar upplever, i betydelsen skattar, sina barns övergång från förskola till skola (förskoleklass och fritidshem) och fortsätter sedan med föräldrars uppfattningar om vikten av övergångsaktiviteter. Rubrikerna i resultatet speglar centralt innehåll och enkätens struktur.

3.1 Trygg och välfungerande övergång för de allra flesta

I enkäterna skattade föräldrarna sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem som trygg och välfungerande eller som inte trygg och välfungerande för sina barn.

En övervägande del av föräldrarna i kommunen Hassel (37 av 39 föräldrar; 95 %) anser att deras barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem var trygg och välfungerande (Tabell 1). Några (2 av 39 föräldrar; 5 %) anser motsatt att den inte var trygg och välfungerande för deras barns.

På samma sätt anser en övervägande del av föräldrarna i kommunen Kastanj (22 av 25 föräldrar; 88 %) att deras barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem var trygg och välfungerande (Tabell 1). Några (3 av 25 föräldrar; 12 %) anser motsatt, som i Hassel, att den inte var trygg och välfungerande; en av dessa var förälder till ett barn i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem.

¹ Tillstånd att använda enkäten inhämtas från J. Lundqvist eller M. Sandström. Enkäten i sin översatta version till arabiska, somaliska och kurmanji kan fås från J. Lundqvist.

Tabell 1. Föräldrars övergripande uppfattning om sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem, per kommun, per föräldragrupp

Barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem	Hassel		Kastanj	
	F	FHS/FSU	F	FHS/FSU
Inte trygg och välfungerande för mitt barn	2		2	1
Trygg och välfungerande för mitt barn	29	8	15	7

Notera. Föräldrar, (F). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Hjälp och Stöd än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritids, (FHS). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Stimulans och Utmaningar än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem (FSU). En förälder i kommunen Hassel och fem föräldrar i kommunen Kastanj har inte svarat på frågan.

3.2 Föräldrars oro

Föräldrarna skattade även den oro de eventuellt kände i samband med sina barns övergång. Drygt hälften av föräldrarna (21 av 38 föräldrar; 55 %) i kommunen Hassel kände inte någon oro i samband med sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem (Tabell 2). En tredjedel (13 av 38 föräldrar; 34 %) kände viss oro och några av dem (4 av 38 föräldrar; 11 %) kände oro. Mer än hälften av föräldrarna till de barn som beskrevs vara i behov av mer hjälp och stöd, eller mer stimulans och utmaningar, än andra barn (5 av 9 föräldrar; 56 %) kände viss oro eller oro. Det är procentuellt sett fler än i gruppen föräldrar som inte beskriver att deras barn har sådana behov.

Knappt hälften av föräldrarna (13 av 27 föräldrar; 48 %) i kommunen Kastanjen kände inte någon oro i samband med sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem (Tabell 2). Nästan en tredjedel (8 av 27 föräldrar; 30 %) kände viss oro och drygt en femtedel av dem (6 av 27 föräldrar; 22 %) kände oro. Mer än hälften av föräldrarna till de barn som beskrevs vara i behov av mer hjälp och stöd, eller mer stimulans och utmaningar, än andra barn (5 av 9

föräldrar; 56 %) kände, i likhet med i kommunen Hassel, viss oro eller oro. Det är procentuellt sett fler än i gruppen föräldrar som inte beskriver att deras barn har sådana behov.

Tabell 2. Föräldrars oro i samband med sina barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem, per kommun, per föräldragrupp

Föräldrars oro i samband med deras barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem	Hassel		Kastanj	
	F	FHS/FSU	F	FHS/FSU
Kände oro	2	2	4	2
Kände viss oro	10	3	5	3
Kände inte oro	17	4	9	4

Notera. Föräldrar (F). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Hjälp och Stöd än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem (FHS). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Stimulans och Utmaningar än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem (FSU). Två föräldrar i kommun Hassel och tre föräldrar i kommun Kastanj har inte svarat på frågan.

3.3 Övergångsaktiviteternas skattade betydelse

Därtill skattade föräldrarna några av de övergångsaktiviteter som användes för att göra övergångar mellan förskola, förskoleklass och fritidshem trygga och välfungerande för dem och deras barn. De kunde välja att svara att en övergångsaktivitet inte är viktig eller viktig, eller svara de är osäkra (Tabell 3). Föräldrarna i kommunen Hassel och kommunen Kastanj anser, med några undantag, att övergångsaktiviteter är viktiga. Undantagen gäller aktiviteten att få veta tidigt på våren vilka barn som ska gå i deras barns förskoleklass; 16 av 70 (23 %) föräldrar anser inte att aktiviteten är viktig. Den aktivitet som skattas högst av alla är den aktivitet som innebär att barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet; 67 av 69 föräldrar (97 %) anser den viktig.

Tabell 3. Övergångsaktivitet, skattad betydelse, per kommun och per föräldrar med eller utan barn i behov av mer hjälp, stöd, stimulans och utmaningar än andra barn

Övergångsaktivitet		Hassel		Kastanj	
		F	FHS/FSU	F	FHS/FSU
Barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den gemensamma starten i skolan (förskoleklassen och fritidshemmet).	Inte viktig	3			
	Viktig	28	7	19	8
	Osäker	1		1	1
Barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet.	Inte viktig				
	Viktig	32	8	19	8
	Osäker			1	1
Personal i förskoleklassen och fritidshemmet besöker barnen i förskolan.	Inte viktig			2	1
	Viktig	30	7	18	8
	Osäker	2	1	1	
Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns kunskaper och lärande.	Inte viktig	1		1	
	Viktig	29	7	16	9
	Osäker	2	1	4	

Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns sociala samspel med kamrater och vuxna.	Inte viktig				
	Viktig	28	7	18	9
	Osäker	4	1	2	
Vi får veta tidigt på våren vilka barn som ska gå i mitt barns förskoleklass	Inte viktig	9	3	4	
	Viktig	15	2	15	8
	Osäker	8	3	2	1
Föräldrar till barn i förskola bjuds in till informationsmöten om förskoleklassens och fritidshemmets verksamhet.	Inte viktig			1	
	Viktig	32	7	18	8
	Osäker		1	1	1
Föräldrar och barn går på inskolningssamtal där de får träffa en kommande lärare och får information om förskoleklassen och fritidshemmet.	Inte viktig	1			1
	Viktig	27	8	20	7
	Osäker	4			

Notera. Övergångsaktiviteter, (N=8). Föräldrar (F). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Hjälp och Stöd än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem (FHS). De föräldrar som angett att deras barn behöver mer Stimulans och Utmaningar än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem (FSU). Det finns föräldrar i kommunen Hassel och i kommunen Kastanj som valt att inte svara på alla enkätfrågor gällande övergångsaktiviteter.

3.4 Syntes av likheter och särskiljande drag i kommunerna

Det finns flera likheter mellan kommunerna: En övervägande del av föräldrarna, både i kommunen Hassel och i kommunen Kastanj, anser att deras barns övergång från förskola till förskoleklass och fritidshem var trygg och välfungerande (Tabell 1); enbart några få procent av föräldrarna anser att övergången var otrygg och inte välfungerande för deras barn. Omkring hälften av föräldrarna, både i kommunen Hassel och i kommunen Kastanj, kände viss oro/oro i samband med sina barns övergång (Tabell 2). Mer än hälften av föräldrarna till de barn som beskrevs vara i behov av mer hjälp och stöd, eller mer stimulans och utmaningar, än andra barn, både i Hassel och Kastanj, kände viss oro eller oro i samband med sina barns övergångar (Tabell 2). Det är procentuellt sett fler än i gruppen föräldrar som inte beskriver att deras barn har sådana behov i kommunerna. Föräldrarna i kommunen Hassel och kommunen Kastanj anser som regel att övergångsaktiviteter är viktiga (Tabell 3).

Det finns också skillnader mellan kommunerna: Det är procentuellt sett fler föräldrar i kommunen Kastanj än i Hassel som meddelat att deras barn inte haft en trygg och välfungerande övergång (Tabell 1). Det är även procentuellt sett fler föräldrar i kommunen Kastanj som meddelat att de kände viss oro/oro i samband med sina barns övergång (Tabell 2).

4. Diskussion

Syftet med studien var att undersöka föräldrars perspektiv på sina barns övergång från förskola till skola i två svenska kommuner samt tillhörande aktiviteter som genomfördes i dessa kommuner för att göra övergången trygg och välfungerande. En övergång från förskola till skola förstås i studien vara mer än en förflyttning från en lärmiljö till en annan. En enkät användes och sjuttio föräldrar besvarade den.

4.1 Studiens huvudsakliga resultat

Studien visar att föräldrarna, med undantag för en handfull föräldrar, upplevde övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem som trygg och välfungerande för sina barn. Det är troligt

att detta positiva resultat har sin grund i implementeringen av olika typer av övergångsaktiviteter i kommunerna. Övergångsaktiviteter förefaller kunna ha betydelse; de kan skapa möjligheter för trygga och välfungerande övergångar mellan förskola och skola. Studien visar även att omkring hälften av föräldrarna kände viss oro eller oro i samband med sina barns övergång trots att de många gånger ansåg övergången som trygg och välfungerande för sina barn. Ett motsatt resultat hade varit troligare, det vill säga att viss oro eller oro hängde samman med uppfattad otrygg och inte välfungerande övergång. Det är angeläget att diskutera vad som kan förklara detta resultat: En förklaring kan vara att föräldrarna kände viss oro eller oro i samband med sina barns övergång eftersom de visste att övergången skulle föra med sig förändrade familjerutiner (till exempel nya platser för hämtning och lämning av barn), en minskad frihet för dem som familj (skolan är till skillnad från förskolan obligatorisk) samt ökade akademiska krav; deras barn skulle nu bli elever med kunskapskrav att nå. Ytterligare förklaringar kan vara att barnen inte längre skulle vara på en förskola med inhägnad gård, (2) att personaltätheten kan vara lägre i skola än i förskola och (3) att barnen förväntas sköta sig själva mer i skola än i förskola, till exempel knyta skor och ta på sig lämpliga ytterkläder inför raster. Sådana tänkbara grunder för oro löses inte enkelt genom kommuninitierade övergångsaktiviteter utan kräver istället många gånger andra typer av insatser, till exempel att en familj ser över sina rutiner, planerar för gemensamma aktiviteter utanför skoltid och funderar över hur de framöver bästa kan stödja sitt barn – som nu blir elev – i sitt lärande och utveckling. Denna del av resultatet betyder att ledning och personal, hur hårt de än arbetar, troligen inte kan mildra all den oro som föräldrar eventuellt känner i samband med sina barns övergång från förskola till skola genom övergångsaktiviteter. Det kan vara viktigt att ha i åtanke så att inte felaktiga slutsatser dras och obefogad kritik riktas till skolans ledning och personal när arbete med övergångar utvärderas. Därtill visar studien att gruppen föräldrar till barn i behov av mer hjälp och stöd och/eller i behov av mer stimulans och utmaningar oftare kände viss oro eller oro än andra föräldrar i samband med sina barns övergång. En förklaring till det kan vara att de, oftare än andra föräldrar, oroade sig för förändrade familjerutiner, en minskande frihet och ökade akademiska krav. Förutom detta visar studien att föräldrarna överlag uppfattade övergångsaktiviteter som betydelsefulla. Det styrker antagandet om att övergångsaktiviteter har betydelse för barn och föräldrar, och att övergångsaktiviteter kan medverka till trygga och välfungerande övergångar. Det gäller särskilt följande typer av övergångsaktiviteter: Barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den

gemensamma starten i skolan (förskoleklassen och fritidshemmet). Barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet. Personal i förskoleklassen och fritidshemmet besöker barnen i förskolan. Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns kunskaper och lärande. Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns sociala samspel med kamrater och vuxna. Föräldrar till barn i förskola bjuds in till informationsmöten om förskoleklassens och fritidshemmets verksamhet. Föräldrar och barn går på inskolningssamtal där de får träffa en kommande lärare och får information om förskoleklassen och fritidshemmet. Allra viktigast uppfattades det vara att barn fick möjlighet att besöka förskoleklassen och fritidshemmet. Den övergångsaktivitet som uppfattades mindre viktig än övriga av föräldrarna var följande: Vi får veta tidigt på våren vilka barn som ska gå i mitt barns förskoleklass. Ordet tidigt som användes i påståendet och övergångsaktiviteten föranledde troligen det svaret. Denna del av resultat antyder att föräldrar inte alltid önskar sådan information tidigt; inte alla föräldrar vill rikta uppmärksamhet mot sammansättningar av förskoleklasser när deras barn är mitt uppe i sin sista termin på förskola. Det är viktigt att tänka på som ledning och personal i förskola och skola.

Slutligen visade studien på skillnader mellan kommunerna vad gäller andelen föräldrar som meddelat att deras barn inte haft en trygg och välfungerande övergång och andelen föräldrar som meddelat att de kände viss oro/oro i samband med sina barns övergång: Resultaten är inte riktigt lika positiva för kommunen Kastanj som för Hassel. Det ska noteras att skillnaderna inte är särskilt stora och att likheterna därmed är tydligast framträdande. Vi kan inte fastlägga vad skillnaderna beror på utan enbart diskutera möjliga förklaringar. En förklaring är att det i kommunen Hassel genomfördes fler övergångsaktiviteter än i Kastanj (Lundqvist & Sandström, 2020). En annan förklaring är att kommunen Kastanj hade en större mångfald av språk och etniciteter än kommunen Hassel. Tidigare forskning har visat att det, naturligt nog, kan vara mer komplicerat för ledning och personal att kommunicera med föräldrar som har annan kulturell bakgrund än svensk om aspekter av verksamhet i förskola/skola (Stier & Sandström, 2017) på grund av inga eller få tidigare erfarenheter av det svenska utbildningssystemet. Därutöver kan det vara svårt rent språkförståelsemässigt att kommunicera aspekter om övergångar när ledning, personal och föräldrar inte talar samma språk (Lundqvist & Sandström, 2020).

Resultatet ska ses som ett belysande exempel och kan inte generaliseras till andra föräldrar. Det behövs mer forskning på området. Framtida studier kan undersöka hur föräldrar (F, FHS och FSU) i andra kontexter och länder, till exempel i Norge, Danmark, Finland eller Island, upplever sina barns övergångar från förskola till skola och uppfattar övergångsaktivitetens betydelse.

4.2 Studiens resultat i relation till teoretiskt ramverk

Enligt den här studien förefaller övergångsaktiviteter ha betydelse; de kan skapa möjligheter för trygga och välfungerande övergångar mellan förskola och skola. En teoretiskt inriktad förklaring till det är att övergångsaktiviteter beaktar olika faser i en övergång, i egenskap av separation, förflyttning och införlivande i en ny lärmiljö (Garpelin, 2014; van Gennep, 1960; Lago, 2014) samt diskontinuiteter och icke linjära processer som uppstår i samband med övergång från förskola till skola (Ackesjö, 2014, 2016; Broström, 2009 i Hogsnes & Moser, 2014; Fabian, 2007 i Hogsnes & Moser, 2014). En övergång förefaller inte bli för svår eller plötslig för de flesta barn när barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den gemensamma starten i skolan, när barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet, när personal i förskoleklassen och fritidshemmet besöker barnen i förskolan, när personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om barns kunskaper och lärande, när personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om barns sociala samspel med kamrater och vuxna, när föräldrar till barn i förskola bjuds in till informationsmöten om förskoleklassens och fritidshemmets verksamhet, när föräldrar och barn går på inskolningssamtal där de får träffa en kommande lärare och får information om förskoleklassen och fritidshemmet samt får veta (tidigt på våren) vilka barn som ska gå i samma förskoleklass. Övergångsaktiviteter som kombineras och kompletterar varandra kan, enligt den här studien, fungera som betydelsefulla och positiva mesosystem (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 1998).

Resultatet hade förmodligen varit ett annat om erbjudna övergångsaktiviteter enbart bestått av exempelvis ett informationsmöte för föräldrar eller ett inskolningssamtal för barn och deras föräldrar.

4.3 Jämförelse med tidigare forskning

Det finns flera likheter mellan denna studie och tidigare. Några exempel är att föräldrar kan känna oro när deras barn gör övergång från förskola till skola (Axelsson, Lundqvist & Sandström, 2017; Sandström, Lundqvist & Axelsson, 2019; McIntyre et al., 2007), att föräldrar till barn i behov av mer hjälp och stöd, och föräldrar till barn i behov av mer stimulans och utmaningar kan vara mer oroliga än andra föräldrar (Axelsson, Lundqvist, & Sandström, 2017; Gross, 1999; McIntyre et al., 2010; Sandström, Lundqvist & Axelsson, 2019; Wildenger Welchons & McIntyre, 2015) och att övergångsaktiviteter kan understödja trygg och välfungerande övergång för barn och deras föräldrar (Ackesjö, 2014; Ahtola et al., 2016; Alatalo, Meier, & Frank, 2014; Lundqvist & Sandström, 2018). Enligt den här studien tar övergångsaktiviteter inte bort all den oro som föräldrar eventuellt känner.

Studiens främsta kunskapstillkott är att den påvisar hur föräldrar, i två kommuner, kan uppleva barns övergång från förskola till skola och uppfatta vikten av övergångsaktiviteter.

4.4 Föräldrars perspektiv och enkätstudier

I den här studien samlades föräldraperspektiv in genom en enkät. Enkäter har både fördelar och nackdelar (Bryman, 2011; Trost & Hultåker, 2016): Den största fördelen är att man får möjlighet att insamla information från ett stort antal personer och en nackdel är att det är svårt att säkerställa att frågor och svarsalternativ förstås av alla samt uppfattas lika för alla personer som svarar. I vår enkät försökte vi motverka denna nackdel genom översättningar och genom att erbjuda möjlighet att få förtydligat vad som avsågs med frågor och svarsalternativ. Likaså är det en begränsning att en enkät har fasta svarsalternativ och alltså inte lämnar mycket utrymme för egna funderingar. En begränsning i den här studien är att det på förhand var bestämt vad föräldrarna skulle tycka till om och svara på i relation till sina barns övergång och övergångsaktiviteter. En annan begränsning med studien är att resultatet för FHS och FSU inte särredovisas.

I framtida studier om barns övergång och övergångsaktiviteter, sedda ur ett föräldraperspektiv, kan enkäter med fördel kombineras med ett antal intervjuer eller fokusgruppsamtal. Det är då möjligt att be föräldrar berätta om sina upplevelser och uppfattningar samt att få svar på frågor som väcks, till exempel varför de känner oro trots att deras barns övergångar upplevs trygga och välfungerande och är understödd av övergångsaktiviteter som de menar vara betydelsefulla.

Därutöver vore det intressant att försöka beskriva och analysera barnens perspektiv på övergång. Kanske kunde fokusgruppsamtal med barn kasta ljus över vilka övergångsaktiviteter som barn ser som angelägna. Kanske kan det då vara av särskilt intresse att genomföra fokusgruppsamtal med barn som är i behov av extra stöd eller barn som är i behov av extra stimulans och utmaningar. I enkäten var det procentuellt sett flera föräldrar till dessa barn som oroade sig än andra föräldrar, och i den andra studien (Lundqvist & Sandström, 2020) inom samma projekt visade det sig att barn i behov av extra stöd bara erbjöds att delta i några få av de extra övergångsaktiviteter som gällde dem. Enbart en övergångsaktivitet kunde även explicit relateras till gruppen barn som behöver mer stimulans och utmaningar än andra barn (Lundqvist & Sandström, 2020)

4.5 Relevans

Studien har relevans för många i en tid när kunskaperna om barns övergång från förskola till skola förefaller vara begränsade, arbetet med övergångar behöver ses över och rutiner utvecklas (Skolverket, 2017), läroplaner för förskola, förskoleklass, fritidshem och grundskola (Skolverket, 2011a, 2011b, 2011c, 2011d, 2011e) betonar värdet av trygga och välfungerande övergångar och förskoleklassen är obligatorisk. Studien har till exempel relevans för yrkesverksamma (ledning och personal) som arbetar med barns övergångar mellan förskola, förskoleklass och fritidshem samt för studenter på lärarprogram, specialpedagogprogram, speciallärarprogram och rektorsprogram. Den har också relevans för forskare som avser undersöka tidiga skolår och barns övergång under dessa år. Därtill har den relevans för föräldrar.

4.6 Konklusioner

En övergång från förskola till skola förstås i studien vara mer än en förflyttning från en lärmiljö till en annan. Den utgör en separation från en lärmiljö, en förflyttning från en lärmiljö till en

annan och ett införlivande i en ny lärmiljö (Garpelin, 2014; van Gennep, 1960; Lago, 2014), diskontinuiteter och icke linjära processer (Ackesjö, 2014, 2016; Broström, 2009 i Hogsnes & Moser, 2014; Fabian, 2007 i Hogsnes & Moser, 2014) och mesosystem (Bronfenbrenner, 1979; Bronfenbrenner & Morris, 1998).

Studiens *första* frågeställning – Hur upplever, i betydelsen skattar, föräldrarna sina barns övergång mellan tidiga skolår? – besvarades på följande sätt: Studien visar att föräldrarna, med undantag för en handfull föräldrar, upplevde övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem som trygg och välfungerande för sina barn. Studien visar även att omkring hälften av föräldrarna kände viss oro eller oro i samband med sina barns övergång trots att de många gånger ansåg övergången som trygg och välfungerande. Studiens *andra* frågeställning – Vilka är de eventuella likheterna och skillnaderna mellan föräldrarna till barn i behov av mer hjälp och stöd än andra barn, föräldrarna till barn i behov av mer stimulans och utmaningar än andra barn och de övriga föräldrarna? – besvarades på följande sätt: Föräldrarna till barn i behov av mer hjälp och stöd och/eller i behov av mer stimulans och utmaningar (än andra barn) kände oftare viss oro eller oro än andra föräldrar i samband med sina barns övergång. Studiens *tredje* frågeställning – Vilken betydelse anser föräldrarna att förekommande övergångsaktiviteter har i arbetet med att göra barnens övergång trygg och välfungerande? – besvarades på följande sätt: Studien visar att föräldrarna överlag uppfattade övergångsaktiviteter som viktiga.

Övergångsaktiviteter förefaller enligt studien kunna medverka till trygg och välfungerande övergång. En förklaring är att övergångsaktiviteter som görs beaktar övergångens olika faser, diskontinuiteter och icke linjära processer. Övergångsaktiviteter kan motverka att övergång från förskola till skola blir för svår eller plötslig.

Resultatet i den här studien ska ses som ett belysande exempel och kan inte generaliseras till andra föräldrar. Det behövs mer forskning på området.

Erkännanden

Vi vill uttrycka ett varmt tack till de föräldrar som tog sig tid att svara på enkäten.

Författarbidrag

M. Sandström var projektledare. M. Sandström och J. Lundqvist planerade projektet och genomförde studien tillsammans. J. Lundqvist skrev manuskriptet och M. Sandström bidrog med kommentarer och tillägg.

Finansiering

Projektet finansierades av försöksverksamheten med övningsskolor vid Mälardalens högskola, MKL samt av Samhällskontraktet – ett samverkansavtal om forskning och utveckling mellan Mälardalens högskola, Eskilstuna kommun, Västerås stad, Region Sörmland och Region Västmanland.

Referenser

- Ackesjö, H. (2014). *Barns övergångar till och från förskoleklass: gränser, identiteter och (dis)kontinuiteter*. Diss. (sammanfattning), Kalmar: Linnéuniversitetet, 2014. Växjö.
- Ackesjö, H. (2016). *Övergångar mellan skolformer: kontinuitet och progression från förskola till skola*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.
- Ahtola, A., Björn, P. M., Turunen, T., Poikonen, P-L., Kontoniemi, M., Lerkkanen, M-K., & Nurmi, J-E. (2016). The Concordance between Teachers' and Parents' perceptions of school transition practices: A solid base for the future. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 60(2), 168-181. <https://doi.org/10.1080/00313831.2014.996598>
- Alatalo, T., Meier, J., & Frank, E. (2014). Överlämningar från förskola till förskoleklass. *Forskning Om Undervisning och Lärande*, (13), 30-52.
- Axelsson, A., Lundqvist, J., & Sandström, M. (2017). Tre mammor berättar om sina barns tid i förskola och förskoleklass samt övergången däremellan. I A. Garpelin & A. Sandberg (red.), *Barn och unga i skola och samhälle* (s. 28-51). MSES: Mälardalen Studies in Educational Sciences.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard Univ. Pres.

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental processes. In W. Damon (Series Ed.) & R. M. Lerner (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models for human development* (5th ed., pp. 993-1028). New York: John Wiley.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Hogsnes, H., & Moser, T. (2014). Forståelser av gode overganger og opplevelse av sammenheng mellom barnehage, skole og skolefritidsordning. *Tidsskrift for Nordisk barnehageforskning*, 7(6), 1-24. <https://doi.org/10.7577/nbf.625>
- Garpelin, A. (2014). Transition to School: A Rite of Passage in Life. In B. Perry, S. Dockett, & A. Petriwskyj (Eds.) *Transitions to School - International Research, Policy and Practice*. Dordrecht: Springer.
- van Gennep, A.V. (1960). *The rites of passage*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Gross, U. M. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roeper Review*, 21(3), 207-214. <https://doi.org/10.1080/02783199909553963>
- Lago, L. (2014). *"Mellanklass kan man kalla det": om tid och meningsskapande vid övergången från förskoleklass till årskurs ett*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2014. Linköping. <https://doi.org/10.3384/diss.diva-106055>
- Lundqvist, J., & Sandström, M. (2018). Barns övergångar från förskola till förskoleklass och fritidshem: En fallstudie om generella och extra övergångsaktiviteter. I A. Garpelin & G. Sandberg (red.), *Att förstå barns vägar till lärande under övergången från förskola till skola* (s. 141-166). MSES: Mälardalen Studies in Educational Sciences.
- Lundqvist, J., & Sandström, M. (2020). Barns Övergång från Förskola till Skola: En Multipel Fallstudie om Övergångsaktiviteter. *Nordic Studies in Education*, 40(2), 129-148. <https://doi.org/10.23865/nse.v40.2228>
- McIntyre, L. L., Eckert, T. L., Fiese, B. H., DiGennaro, F. D., & Wildenger, L. K. (2007). Transition to Kindergarten: Family Experiences and Involvement. *Early Childhood Education Journal*, 35(1), 83-88. <https://doi.org/10.1007/s10643-007-0175-6>
- McIntyre, L. L., Eckert, T. L., Fiese, B. H., DiGennaro Reed, F. D., & Wildenger, L. K. (2010). Family Concerns Surrounding Kindergarten Transition: A Comparison of Students in Special and General Education. *Early Childhood Education Journal*, 38(4), 259-263. <https://doi.org/10.1007/s10643-010-0416-y>
- Sandberg, L. & Sandberg, R. (2002). *Elementär statistik*. Lund: Studentlitteratur.

- Sandström, M., Lundqvist, J., & Axelsson, A. (2019). Parents' Ideal Type Approaches to Children's Early Education Pathways: Life-stories from the Swedish context. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 11(1), 63-78.
- Skolverket (2011a). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. (2., rev. uppl.) Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011c). *Läroplan för grundsärskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011d). *Läroplan för Specialskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2011e). *Läroplan för Sameskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2017). *Skolverkets lägesbedömning 2017*. Rapport nr 455. Stockholm: Skolverket.
- Stier, J., & Sandström, M. (2017). En interkulturell förskola? Förhållningssätt och kunskapsformer hos förskolepersonal i Rinkeby-Kista. Rapport nr 4. I T. Axelsson & J. Stier (red.), *Rapportserie Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna (IKUD)* (s. 1-41). Falun: Högskolan Dalarna.
- Svensk författningssamling, SFS. (2010:800). *Skollagen*. Stockholm. Utbildningsdepartementet.
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken* (5., uppdaterade och utök. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed* [Elektronisk resurs]. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wildenger Welchons, L. W., & McIntyre, L. L. (2015). The Transition to Kindergarten for Children with and without Disabilities: An Investigation of Parent and Teacher Concerns and Involvement. *Topics in Early Childhood Special Education*, 35(1), 52-62. <https://doi.org/10.1177/0271121414523141>

Bilaga 1

Enkät till föräldrar som har barn i förskoleklass och/eller på fritidshem

På förskolor och skolor genomförs olika aktiviteter för att göra övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem trygg för dig och ditt barn.

Som en del i ett pågående forsknings- och utvecklingsprojekt ber vi Dig ta ställning till några av dessa aktiviteter. Du kan välja att svara om Du tycker aktiviteten är viktig eller inte viktig, eller så kan Du svara osäker (genom att sätta kryss i cirklar). Det finns plats att skriva en kommentar efter varje påstående om Du önskar det. Dina synpunkter är viktiga och vi hoppas Du tar dig tid att besvara enkäten.

Med vänlig hälsning

Namn

Institution

Sätt kryss i de cirklar som stämmer in på dig

- Jag anser att övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem var trygg och välfungerande för mitt barn som nu går i förskoleklass.
- Jag anser **inte** att övergången från förskola till förskoleklass och fritidshem var trygg och välfungerande för mitt barn som nu går i förskoleklass.

- Jag har känt oro inför starten i förskoleklass och på fritidshem.
- Jag har känt viss oro inför starten i förskoleklass och på fritidshem.
- Jag har **inte** känt någon oro inför starten i förskoleklass och på fritidshem.

- Mitt barn behöver mer hjälp och stöd än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem.
- Mitt barn behöver mer stimulans och utmaningar än andra barn i förskola, förskoleklass och på fritidshem.

Ta nu ställning till följande påståenden

1. Barn från olika förskoleavdelningar träffas och lär känna varandra inför den gemensamma starten i skolan (förskoleklassen och fritidshemmet).

- ☐ Inte viktigt
- ☐ Viktigt
- ☐ Osäker

2. Barn i förskola besöker förskoleklassen och fritidshemmet.

- ☐ Inte viktigt
- ☐ Viktigt
- ☐ Osäker

3. Personal i förskoleklassen och fritidshemmet besöker barnen i förskolan.

- ☐ Inte viktigt
- ☐ Viktigt
- ☐ Osäker

4. Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns kunskaper och lärande.

- ☐ Inte viktigt
- ☐ Viktigt
- ☐ Osäker

5. Personal i förskola berättar för personal i förskoleklass och fritidshem om mitt barns sociala samspel med kamrater och vuxna.

- ☐ Inte viktigt
- ☐ Viktigt
- ☐ Osäker

6. Vi får veta tidigt på våren vilka barn som ska gå i mitt barns förskoleklass.

- Inte viktigt
- Viktigt
- Osäker

7. Föräldrar till barn i förskola bjuds in till informationsmöten om förskoleklassens och fritidshemmets verksamhet.

- Inte viktigt
- Viktigt
- Osäker

8. Föräldrar och barn går på inskolningssamtal där de får träffa en kommande lärare och får information om förskoleklassen och fritidshemmet.

- Inte viktigt
- Viktigt
- Osäker

Tack för din medverkan!